

Agnieszka Borowska

Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej SGGW

Unijny system ochrony żywnościowych produktów regionalnych i tradycyjnych¹

Wstęp

Od lat Unia Europejska stara się wesprzeć i kreować działania zmierzające do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, jak i stworzyć warunki producentom do uzyskania przez nich przewagi konkurencyjnej na rynku światowym, a konsumentom zapewnić bezpieczeństwo żywności. W tym celu został zaprojektowany system, który poprzez odpowiednie instrumenty umożliwiła prawnie chronić produkty rolno-spożywcze pochodzące i specyficzne dla danego regionu, wyróżniające się metodą wytwarzania (zazwyczaj długą i bardzo pracochłonną, czasami typową manufakturą) oraz tworzy gospodarstwu rolnym i producentom warunki do zmiany sposobu konkurencyjności na nasyconym rynku żywnościowych produktów konsumpcyjnych nie tylko w Europie. Współpraca producentów objętych tego rodzaju systemami jakości żywności sprzyja zwiększeniu siły ekonomicznej, jak również daje szansę dywersyfikacji dochodów z pozarolniczej działalności, a konsumentom ułatwia dostęp do produktów o unikatowych właściwościach sensorycznych (organoleptycznych). Mając na względzie kilkudziesięcioletnie doświadczenia Francji² w zakresie funkcjonowania najstarszych oznaczeń oficjalnie gwarantujących jakość oferowanej żywności, potwierdzających, że produkt je mający jest zgodny, a także powtarzalny z jego specyfikacją (jak np. w przypadku win i produktów alkoholowych), UE podjęła działania pozwalające producentom chronić i wyróżniać rodzime specjały. Powstała idea, która zamiast promować wytwarzanie dużych ilości artykułów homogenicznych (masowych, konwencjonalnych) skłania do wyróżniania i wyszukiwania czasami nawet zanikłych lub zapomnianych specjałów/metod produkcji,

¹Praca naukowa wykonana w ramach badań własnych SGGW w 2008 r.

²AOC (najstarszy francuski znak Appellation Origine Controlée) funkcjonował od 1935 r. Szerzej Winawer Z. (2005): Francuskie oznaczenia produktów żywnościowych a system europejski. [w:] O produktach tradycyjnych i regionalnych. Możliwości a polskie realia. Fundacja Fundusz Współpracy, Warszawa, s. 159.

a także prawnie chroni wyroby przed nieuczciwą konkurencją czy podróbkami wyrobów sprzedawanych po cenach niższych niż oryginalny wyrób.

System promuje, chroni oraz wspiera lokalne/regionalne działania umożliwiające w szczególności sposób wyróżniać wysokojakościowe wyroby (produkty regionalne, o tradycyjnej metodzie wytwarzania, lokalne specjały charakterystyczne dla danego obszaru geograficznego). Proces tworzenia europejskiego systemu rejestracji i ochrony produktów tradycyjnych i regionalnych stopniowo ewoluował wraz z tworzeniem Unii Europejskiej. Zaczął on funkcjonować skodyfikowanie i prawnie od 1992 roku.

Omawiając unijną ochronę nazw produktów rolnych i środków spożywczych według Rozporządzenia Rady (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych oraz Rozporządzenia Rady (WE) nr 509/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie produktów rolnych i środków spożywczych będących gwarantowanymi tradycyjnymi specjalnościami³, rozpatrujemy według pierwszego z przepisów definicję chronionej nazwy pochodzenia i chronionego oznaczenia geograficznego, które odnoszą się do określenia produktów regionalnych, a według drugiego gwarantowaną tradycyjną specjalność jako produkty tradycyjne.

Chroniona nazwa pochodzenia^{4, 5} (ang. – *Protected Designation of Origin* – *PDO*, polskie oznaczenie *CHNP*) oznacza nazwę regionu albo konkretnego miejsca lub w wyjątkowych przypadkach nazwę kraju używaną do opisu produktu rolnego lub artykułu spożywczego *pochodzącego z tego regionu, konkretnego miejsca albo kraju*. Ważne jest to, że jakość lub cechy charakterystyczne dla produktu są głównie lub wyłącznie związane z tym szczególnym otoczeniem geograficznym i właściwymi dla niego czynnikami naturalnymi oraz ludzkimi.

³Wcześniej patrz Rozporządzenie Rady nr 2081/92/EWG i Rozporządzenie Rady nr 2082/92/EWG.

⁴Patrz szerzej Rozporządzenie Rady (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych oraz Rozporządzenie Rady (WE) nr 509/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie produktów rolnych i środków spożywczych będących gwarantowanymi tradycyjnymi specjalnościami. Należy również wymienić wcześniej obowiązujące przepisy: Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2081/92 z dnia 14 lipca 1992 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych z późniejszymi zmianami zostało uchylone Rozporządzeniem Rady (WE) nr 510/2006, Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2082/92 z dnia 14 lipca 1992 r. w sprawie świadectw o szczególnym charakterze dla produktów rolnych i artykułów spożywczych z późniejszymi zmianami zostało uchylone Rozporządzeniem Rady (WE) nr 509/2006, Rozporządzenie Komisji (EWG) nr 1848/93 z dnia 9 lipca 1993 r. ustanawiające szczegółowe przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady (EWG) nr 2082/92.

⁵www.umwd.pl/portal (20.04.2007 r.)

Produkcja, przetwórstwo i przygotowywanie produktu powinny odbywać się na ww. obszarze geograficznym.

Jako **chronione oznaczenie geograficzne** (ang. *PGI*, pol. *CHOG*) mogą zostać zarejestrowane produkty spożywcze lub rolne, spełniające następujące kryteria: nazwa powinna wskazywać nazwę regionu, określonego miejsca lub w wyjątkowych przypadkach kraju, w którym dany produkt jest produkowany. Wyrób powinien cechować się wyjątkową, szczególną, specyficzną jakością, recepturą, renomą, poza tym może mieć i inne cechy odnoszące się do *pochodzenia geograficznego*, *wynikające z naturalnych czynników takich jak klimat, ukształtowanie terenu, fauny i flory czy sposobu i tradycji wytwarzania*. Produkcja, przetwórstwo lub przygotowanie produktu odbywa się na ściśle określonym obszarze geograficznym. „Środowisko geograficzne” jest rozumiane jako naturalne lub ludzkie (m.in. klimat, woda, jakość gleby lub lokalne know-how). Najważniejsza różnica między ww. dwoma rodzajami oznaczeń polega *na sile związku danego produktu z miejscem jego pochodzenia*⁶. Chronione nazwy pochodzenia stosuje się do produktów bardzo blisko związanych z danym obszarem geograficznym – zarówno produkcja surowców, jak i cały proces przetwarzania aż do produktu końcowego musi się odbywać w zdefiniowanym obszarze. Tu produkt musi być wytwarzany w regionie, którego nazwę nosi, ale w odróżnieniu od chronionej nazwy pochodzenia, w *CHOG jedynie jedna z trzech faz produkcji (produkcja lub przetwarzanie, lub przygotowanie) musi odbywać się na danym obszarze*.

Gwarantowana tradycyjna specjalność⁷ (ang. *TSG*), polskie *GTS*) może być nadana produktowi rolnemu lub środkowi spożywczemu, który *ma cechę lub zespół cech odróżniających go od innych wyrobów tej samej kategorii. Nazwa produktu musi wyrażać jego specyficzny charakter, przejawiający się tradycyjnym składem (surowców) i sposobem wyprodukowania lub przetwórstwa odzwierciedlającym tradycyjne metody*. Mówiąc, że dana nazwa ma „szczególny charakter” mamy na myśli cechy lub zespół cech, które wyraźnie odróżniają produkt rolny lub artykuł spożywczy od innych podobnych produktów lub artykułów spożywczych należących do tej samej kategorii. Szczególny (tradycyjny) charakter nie może być ograniczony do jakościowego lub ilościowego składu lub sposobu produkcji ustalonego w prawie wspólnotowym, krajowym lub w standardach ustalonych przez organy standaryzacyjne⁸.

Można, zatem uznać, że polscy producenci mają możliwość chronić jako dziedzictwo kulinarne naszego kraju produkty rolne, środki spożywcze oraz na-

⁶Chronione nazwy pochodzenia, chronione oznaczenie geograficzne, nazwy specyficznego charakteru oraz lista produktów tradycyjnych. Wyd. FAPA, Warszawa 2005, s. 7–10.

⁷Wcześniej świadectwo specyficznego charakteru.

⁸www.minrol.gov.pl

poje spirytusowe w systemie unijnym, w którym funkcjonują jednoznaczne pojęcia produktu tradycyjnego lub regionalnego. Podstawą funkcjonowania systemu rejestracji i ochrony nazw produktów regionalnych i tradycyjnych jest prawo Unii Europejskiej. W przepisach polskich⁹ zostały natomiast określone ramy instytucjonalne umożliwiające na szczeblu krajowym chronić produkty o tych specyficznych i wyjątkowych właściwościach¹⁰.

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) nr 510/2006 oraz z Rozporządzeniem Rady (WE) nr 509/2006, Komisja Europejska, do której wpłynął wniosek o rejestrację nazwy pochodzenia, oznaczenia geograficznego czy gwarantowanej tradycyjnej specjalności musi rozpatrzyć wniosek w ciągu 12 miesięcy. Przy tym Komisja podaje co miesiąc do wiadomości publicznej wykaz nazw, w odniesieniu do których złożono jej wnioski o rejestrację, a także datę ich przedłożenia. Lista wniosków zgłoszonych do rozpatrzenia jest dostępna na oficjalnej stronie internetowej Komisji Europejskiej. Zanim to jednak nastąpi, muszą być podjęte adekwatne działania na szczeblu krajowym. Należy do nich sprawdzenie pod względem formalnym w ciągu 14 dni przez MRiRW złożonego wniosku o rejestrację nazwy pochodzenia, oznaczenia geograficznego czy gwarantowanej tradycyjnej specjalności. Jeśli wniosek jest bez jakichkolwiek uchybień, wpisuje się go do wewnętrznego rejestru wniosków. W dalszej kolejności MRiRW ogłasza w dzienniku urzędowym i na stronach internetowych informację w formie streszczonej specyfikacji o wpłynięciu danego wniosku do rejestracji. Do złożonego wniosku o rejestrację można w terminie 30 dni od daty ogłoszenia złożyć zastrzeżenie. Uprawnieni do tego są: osoby fizyczne, osoby mające osobowość prawną lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, których interesu gospodarczego lub prawnego dotyczy postępowanie w sprawie rejestracji. W terminie 7 dni od wpisu do wewnętrznego rejestru wniosków następuje jego przekazanie do organu opiniodawczo-doradczego: Rady ds. Tradycyjnych i Regionalnych Nazw Produktów Rolnych i Środków Spożywczych. Rada w terminie 60 dni od momentu ukazania się ogłoszenia wydaje opinię. Wówczas MRiRW wydaje decyzję o stwierdzeniu spełnienia wymagań dotyczących rejestracji i wpisu nazwy na listę produktów podlegających tymczasowej ochronie krajowej (produktów rolnych i środków spożywczych rejestrowanych jako PDO, PGI) albo decyzję odmowną. Dalej następuje przekazanie Komisji Europejskiej wniosku o rejestrację PDO, PGI, TSG. Jeśli po rozpatrzeniu wniosku Komisja uznaje, że wymogi określone w rozporządzeniu zostały spełnione, publikuje w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej jednolity dokument i informacje do-

⁹Ustawa o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych (DzU 2005 r. Nr 10, poz. 68), weszła ona w życie 17.02.2005 r.

¹⁰Patrz szerzej rozdział dotyczący LPT.

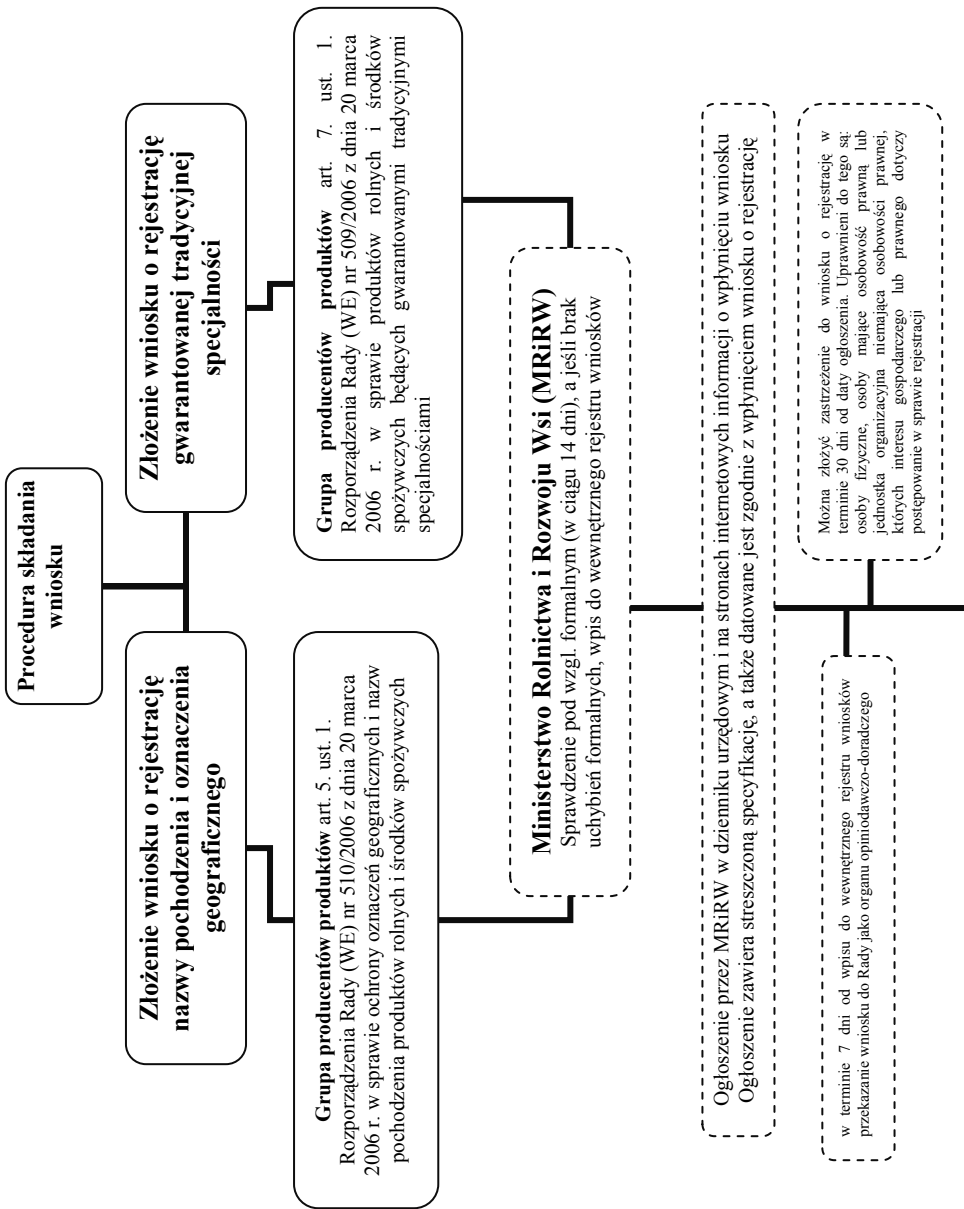
tyczące specyfikacji produktu. W terminie 6 miesięcy od daty publikacji w Dzienniku Urzędowym każde państwo członkowskie lub państwo trzecie (patrz art. 7) może zgłosić zastrzeżenie wobec proponowanej rejestracji, wnosząc do Komisji należycie udokumentowany sprzeciw. W przypadku pojawienia się sprzeciwu (wątpliwości) (tak jak w przypadku polskiego oscypka) Komisja bada dopuszczalność sprzeciwu i wzywa zainteresowane strony do podjęcia odpowiednich konsultacji. Jeśli Komisja nie otrzyma żadnego sprzeciwu i gdy spełnione są wszystkie warunki procedury, dokonuje rejestracji nazwy i rejestruje ją w Dzienniku Urzędowym Komisji Europejskiej. Z chwilą rejestracji produkt rolny lub środek spożywczy może korzystać ze specjalnych przywilejów wyróżnienia go przez odpowiednie oznaczenie lub odpowiadające mu symbole wspólnotowe. Cała procedura rejestracji wymaga bardzo dokładnego i szczegółowego zbadania i rozpatrzenia wniosku. Na szczeblu krajowym trwa ona około trzech miesięcy, natomiast od momentu przekazania jej Komisji Europejskiej może trwać około dwóch lat, a w przypadkach szczególnych nawet dłużej.

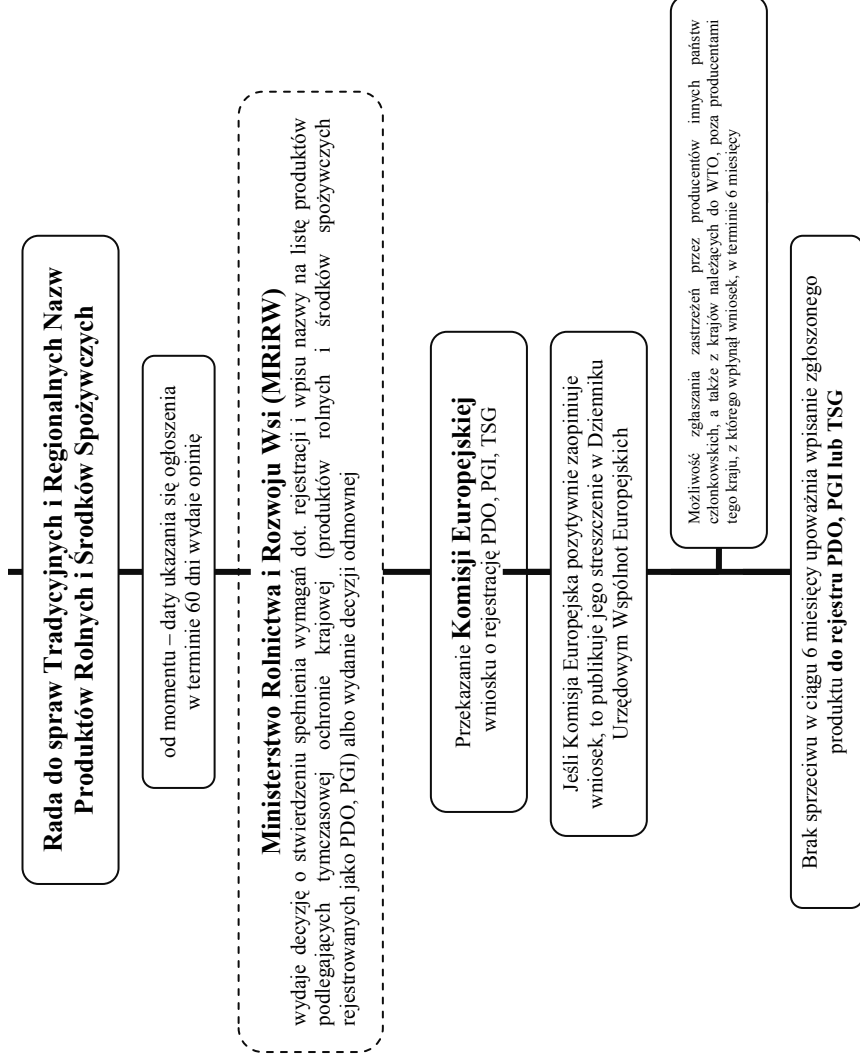
Ewidencja chronionej nazwy pochodzenia oraz ochrona oznaczenia geograficznego jest klasyfikowana przez Komisję Europejską w trzynastu kategoriach. Należą do nich grupy produktów pochodzenia zwierzęcego i roślinnego. Do pierwszej z nich zaliczyć można: świeże mięso (i podroby), produkty mięsne, sery, inne produkty pochodzenia zwierzęcego, świeże ryby i owoce morza, do drugiej między innymi: owoce, warzywa i zboża, chleb, ciasta i inne wyroby piekarnicze, oliwy stołowe, piwa. Występują też kategorie łączące ze sobą wyroby roślinne i zwierzęce, np. grupa produktów pod nazwą oleje i tłuszcze, oliwa z oliwek.

Do grudnia 2007 roku w rejestrze nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych łącznie chronionych było 776 produktów rolnych i środków spożywczych oraz 16 nazw o szczególnym charakterze (TSG). Najwięcej produktów zarejestrowanych i uznanych przez Komisję Europejską jako PGI i PDO jest we Włoszech (164) i we Francji (155) (rys. 1). Oba te kraje posiadają łącznie 41,1% z ogółu produktów objętych ochroną. Zwraca uwagę również wysoka liczba chronionych wyrobów w Hiszpanii (111), Portugalii (104), Grecji (85) czy w Niemczech (69)¹¹.

Krajami o stosunkowo niewielkiej liczbie chronionych znaków są kraje skandynawskie – Finlandia (4), Szwecja (4) i Dania (3), poza nimi również zarejestrowane mają po 4 wyroby w Irlandii i Luksemburgu, 6 w Holandii, a 10 w Belgii, w Austrii jest ich 12 (dominują PDO – 8), a w Wielkiej Brytanii 30 (dominują PGI). Poza tym w systemie wyróżniania produktów o wysokiej jakości znajdują się od niedawna produkty pochodzące z nowych krajów członkowskich

¹¹Jednak aż 31 produktów to wody mineralne.

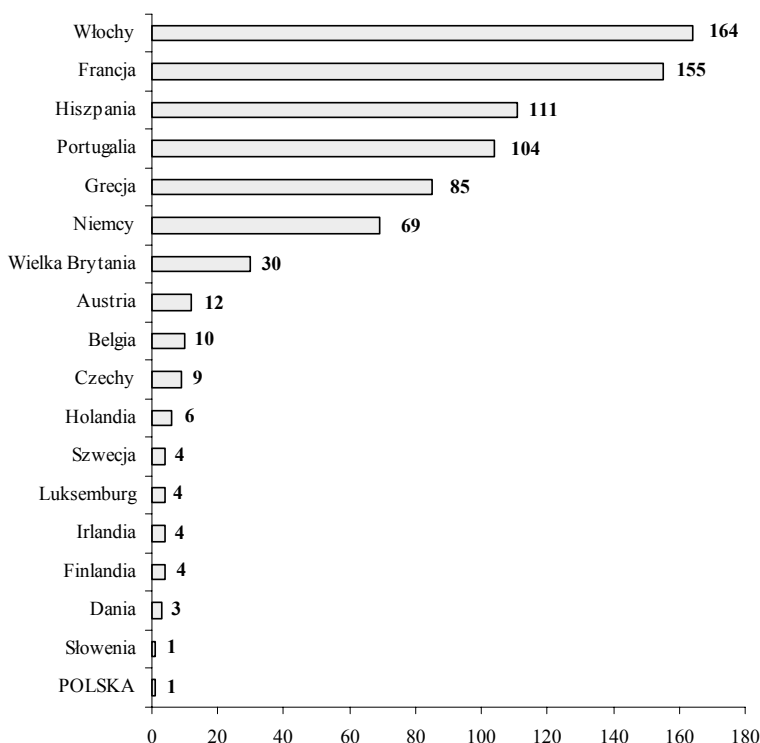

Schemat 1

Procedury dotyczące składania wniosków o rejestrację PDO, PGI i TSG

Źródło: Opracowanie na podstawie Rozporządzenia Rady (WE) nr 509/2006 i Rozporządzenia Rady (WE) nr 510/2006.

Rysunek 1

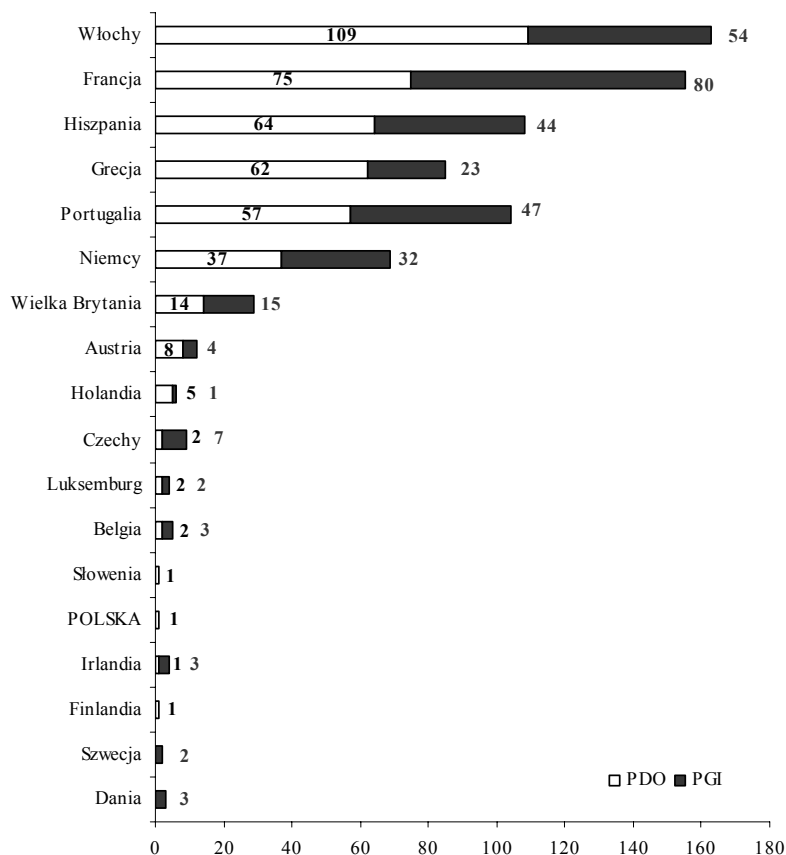
Liczba produktów zarejestrowanych jako chroniona nazwa pochodzenia PDO i chronione oznaczenie geograficzne PGI w Unii Europejskiej (wg krajów)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Komisji Europejskiej.

UE, wśród nich 9 produktów z Czech (2 PDO i 7 PGI) i jak na razie po 1 produkcie PDO z Polski¹² i Słowenii.

Wśród wszystkich zastrzeżonych produktów 441 to wyroby o chronionej nazwie pochodzenia (PDO), pozostałe 320 są zewidencjonowane na liście jako chronione oznaczenie geograficzne (PGI) (rys. 2). Najliczniej reprezentowaną grupą produktów spośród wszystkich 13 kategorii są sery (twarogowe, dojrzewające, pleśniowe i topione), łącznie chronionych jest 162 nazw, z tego 150 jako PDO, a 12 jako PGI. Jest 45 chronionych serów pochodzących z Francji, stanowiąc blisko 28% serów ogółem, w tym zarejestrowanych jako PDO 41 pozycji, a jako PGI 4 (Tomme de Savoie, Tomme des Pyrénées, Emmental de Savoie, Emmental français est-central). Oprócz Francji na liście figurują również takie kraje, jak: Włochy (z 33 pozycjami serów), Grecja (20), Hiszpania (19), Portugalia

¹²Od marca 2008 r. drugi z polskich produktów – oscypek – jest chroniony w unijnym systemie jako PDO.

Rysunek 2

Liczba produktów PDO i PGI w Unii Europejskiej (wg krajów)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Komisji Europejskiej.

(12), Wielka Brytania (12), Austria (6), Holandia i Niemcy (po 4), Dania i Szwecja (po 2), oraz Belgia, Irlandia oraz Polska (po 1).

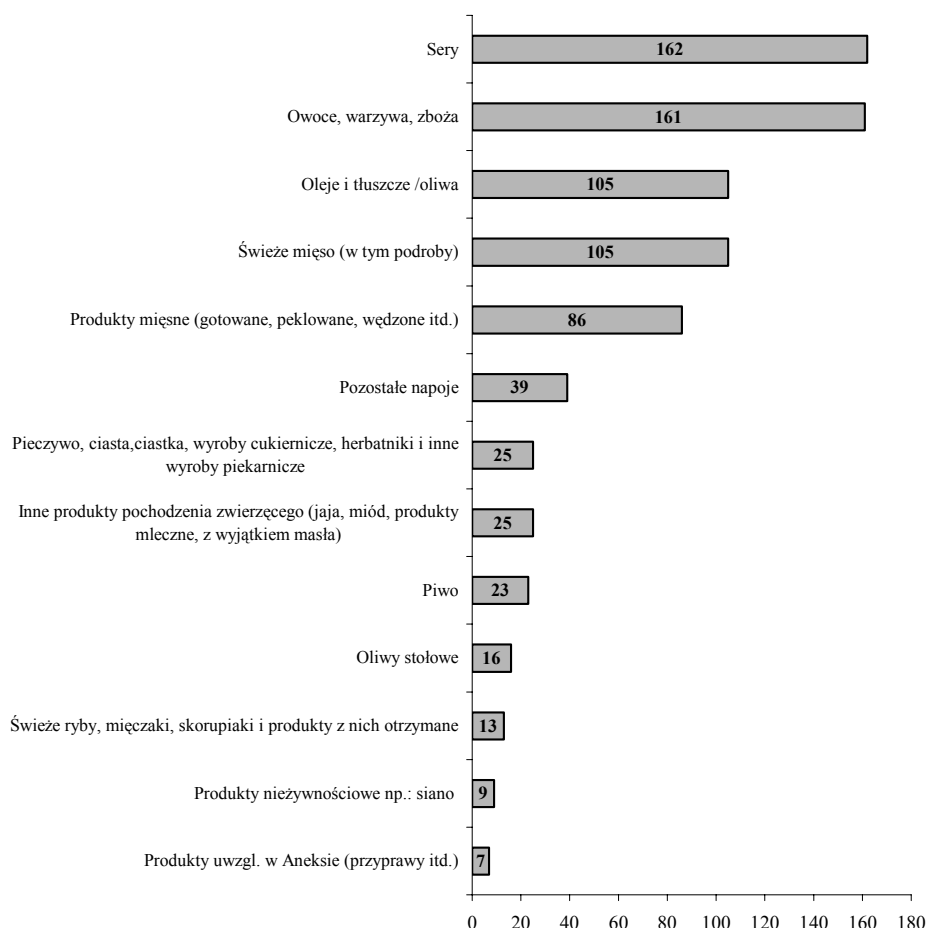
Drugą równie liczną kategorią produktów, bo liczącą 161 zewidencjonowanych przez Komisję Europejską pozycji, są owoce, warzywa i zboża. Znajdujemy tu 97 chronionych oznaczeń geograficznych i 64 chronionych nazw pochodzenia. Na liście owoców znajdują się winogrona, orzechy, kasztany, wiśnie, brzoskwinie, cytryny, pomarańcze, melony, egzotyczne figi, kiwi oraz marakuja, ponadto śliwki i truskawki. Wśród warzyw najliczniej reprezentowane są fasola, ziemniaki, szparagi, karczochy oraz sałata. Najmniej w rejestrze jest takich produktów, jak: marchew, czosnek, korniszon i por. Na uwagę zasługuje ewidencja zbóż, do których zakwalifikowano np. soczewicę, ryż, orkisz, ziarna maku. Najwięcej PGI i PDO mają Włochy (51 pozycji – 40 PGI i 11 PDO), na drugim

miejscu plasuje się Hiszpania (31, w tym 18 PGI i 13 PDO), na trzecim Francja (26), dalej Grecja (22) oraz Portugalia (20).

Kolejnymi grupami produktów reprezentującymi łącznie po 105 wyrobów są świeże mięso i podroby (101 oznaczeń, w tym około 1/4 to PDO, pozostałe PGI) oraz oleje i tłuszcze, oliwa z oliwek, są one zaliczane głównie do PDO.

Świeże mięso i podroby oraz kategoria produkty mięsne (86 pozycji) mają razem zarejestrowanych 191 produktów. Wśród tych dwóch grup artykułów pochodzenia zwierzęcego najczęściej zarejestrowały Francja (56) oraz Portugalia (54), a następnie Włochy (30), Hiszpania (24), Niemcy (11) i Wielka Brytania (8).

Wśród mięsa świeżego dominuje drób, na drugim miejscu plasuje się jagnięcina/baranina, dalej wołowina, po kilka nazw przypada w udziale wieprzo-

Rysunek 3

Liczba produktów PDO i PGI w Unii Europejskiej (wg kategorii)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Komisji Europejskiej.

winie, cielęcynie i mięsu koziemu. Istotne znaczenie w kategorii produkty mięsne mają Włochy i Portugalia, przy czym w przypadku pierwszego z wymienionych krajów chronione są głównie nazwy pochodzenia, a w drugim oznaczenie geograficzne. Większość z chronionych produktów mięsnych to wieprzowina, a wśród nich znajdują się wyroby mięsne, takie jak szynki czy kielbasy.

Liczną pod względem umieszczonych na niej pozycji (39) jest kategoria inne napoje, ciekawostką jest to, że znajdują się na niej głównie wody (aż 31 pozycji), których nazwy do końca 2013 r. chronią Niemcy, oraz napoje o nazwach cydr i perry chronione przez Francję i Wielką Brytanię. Jeśli chodzi o piwo, to wszystkie pozycje uznane są za PGI, w tym 12 z nich zarejestrowane jest w Niemczech, 5 w Belgii, po 3 w Wielkiej Brytanii i Czechach i 1 w Finlandii.

Kolejną ważną grupą to pieczywo, ciasta i inne wyroby cukiernicze i piekarnicze, gdyż zawiera ona 25 nazw produktów. Osiem z nich chroni Hiszpania, 4 Niemcy (w tym marcepan), 3 chleby Włosi, 3 produkty Czesi, po 2 artykuły Finowie i Francuzi i po 1 Belgowie, Grecy i Szwedzi. Największą liczbę rejestracji ma chleb, ponadto ciasta i nugat, a także herbatniki, suchary, ciastka.

Istotną również jest grupa o nazwie „inne produkty pochodzenia zwierzęcego”, do których zalicza się jaja, miód, produkty mleczne poza masłem itp. Wśród 25 zarejestrowanych i chronionych nazw pochodzenia ponad połowa to miody, gros z nich pochodzi z Portugalii, pozostałe z Francji, Hiszpanii, Luksemburga, Włoch i Grecji. Ponadto, w rejestrze są nieliczni przedstawiciele śmietany oraz produktów mlecznych.

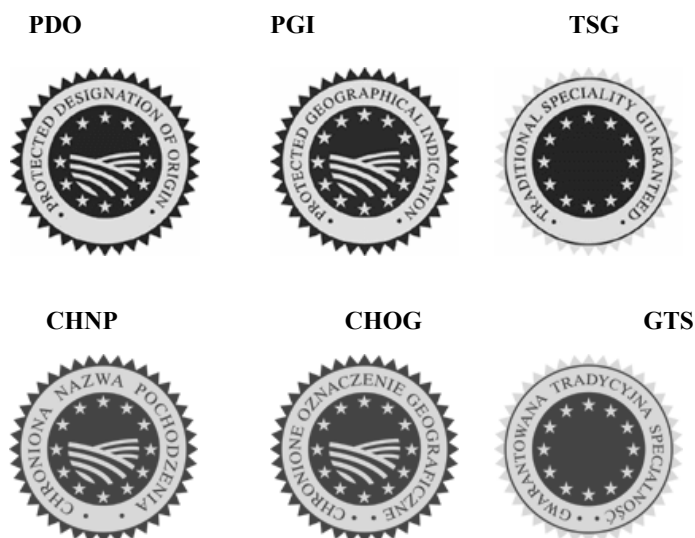
Do grupy oliwy stołowe jadalne zakwalifikowano 16 produktów, w tym 15 ujęto jako chronioną nazwę pochodzenia, a tylko 1 produkt grecki zarejestrowano jako PGI. Należało się spodziewać, że szczególną ochroną tych grup własnych wyrobów zainteresowane są Grecja (10), Francja i Włochy. Wśród opisanych produktów dominuje głównie oliwa z oliwek, znaczące miejsce w udziale przypisuje się oliwom stołowym, a kilka pozycji to masło.

Komisja Europejska prowadzi również ewidencję ryb świeżych i owoców morza oraz produktów nieżywnościowych, których obecnie jest odpowiednio po 13 i 9 w rejestrze. Do pierwszej z wymienionych grup wpisano między innymi ryby, ostrygi, anchois i kawior, podczas gdy do drugiej gumy, szafran, ocet winny, olejki eteryczne (w tym lawendowy) oraz siano (z Francji). Ostatnią i najmniej liczną kategorią są produkty wymienione w załączniku I. Obejmują one 7 produktów chronionych nazw pochodzenia, do których zaliczamy głównie przyprawy, takie jak papryka czy szafran.

Poza uzyskaniem ochrony nazwy pochodzenia czy chronionego oznaczenia geograficznego, możliwe jest również otrzymanie wspólnotowego oznaczenia gwarantowana tradycyjna specjalność TSG (*Traditional Speciality Guaranteed*). W Unii Europejskiej zarejestrowanych jako TSG jest 6 rodzajów piwa (5 z Belgii

i 1 z Finlandii), 3 produkty zakwalifikowane jako pieczywo, ciasta i inne wyroby cukiernicze i piekarnicze (2 fińskie i 1 hiszpański), 2 w kategorii produkty mięsne (po 1 w Hiszpanii i Szwecji – szynkę) oraz trzy sery (mozzarella z Włoch, ser szwedzki z dziurami i ser w Holandii), po jednym produkcie wpisano do mięsa świeżego i podrobów (indyk z Wielkiej Brytanii) oraz do innych produktów pochodzenia zwierzęcego (w Hiszpanii).

Wstąpienie 1 maja 2004 roku do Unii Europejskiej umożliwiło dziesięciu nowym krajom¹³ ubieganie się o ochronę produktów regionalnych i tradycyjnych we Wspólnocie. Warto wspomnieć, że Polska wystąpiła o ocenę wniosku o uzyskanie ochrony nazwy pochodzenia w przypadku bryndzy podhalańskiej i oscypka (w lutym 2005 r.) oraz o ochronę oznaczenia geograficznego dla miodu wrzosowego z Borów Dolnośląskich (luty 2005) oraz andrutów kaliskich i kielbasy liseckiej (w marcu 2006 r.). Spośród tych produktów do tej pory jedynie pierwszy uzyskał ochronę i oznaczenie PDO. Do końca listopada 2007 r. Polska przesłała do Komisji Europejskiej łącznie 28 wniosków¹⁴, które będą rozpatrywane jako potencjalna rejestracja i nadanie oznaczenia PDO, PGI i TSG (rys. 4).

Rysunek 4

Oznaczenia w Unii Europejskiej, w tym w Polsce

Źródło: Komisja Europejska <http://europa.eu.int/comm/agriculture>.

¹³Od 2007 r. także Rumunii i Bułgarii.

¹⁴www.minrol.gov.pl (listopad 2007 r.)

Podsumowanie i wnioski

Osiągnięcie podobnego poziomu korzyści jak w przypadku liderów unijnego systemu wyróżniania wysokiej jakości produktów rolnych i spożywczych (np. we Francji, w Hiszpanii, Grecji, Włoszech, Portugalii) wydaje się w najbliższej przyszłości dość trudne do osiągnięcia w Polsce, choć jak dotychczas zainteresowanie tego rodzaju żywnością systematycznie wzrasta i z pewnością producenci będą osiągać coraz to większe korzyści z tego rodzaju działalności wytwórczej, a konsumenci docenią jakość oryginalnego, naturalnego wyrobu.

Dla przykładu¹⁵, we Włoszech roczna wartość¹⁶ obrotu produktami PDO/PGI (z wyjątkiem win) w 2002 r. wynosiła prawie 7,773 mld euro – ich potencjał określany jest na 15 mld euro. Według wyliczeń wyroby te mogłyby stanowić 20–25% całkowitej produkcji rolno-spożywczej tego kraju¹⁷, a stanowią około 7%. Szacowana roczna wartość ze sprzedaży 150 produktów regionalnych wynosi około 8,5 mld euro. W przypadku Francji wartość całkowitego obrotu produktami mającymi unijne oznaczenie PDO i PGI była szacowana na około 3,15 mld euro w 2003 r.

W Hiszpanii w latach 1993–2002 wartość obrotu produktami mającymi oznaczenie PDO i PGI wzrosła o 198%: z poziomu 182,2 do 542,6 mln euro. W Portugalii w latach 1997–2003 na rynku produktów regionalnych można było dostrzec dynamiczny wzrost wartości całkowitego obrotu nimi o 135% – do poziomu 70,09 mln euro.

W Wielkiej Brytanii spośród żywnościowych produktów tradycyjnych i regionalnych w 2003 r. około 65% sprzedawano na rynkach lokalnych, 33% trafiało na rynek krajowy, a pozostałe 2% wyeksportowano. Szacowano, że wartość produktów wynosiła około 3,75 mln funtów i stanowiła ona blisko 6% wartości obrotu brytyjskiego rynku artykułów żywnościowych.

W Polsce ta działalność stanowi i będzie stanowić nie tylko źródło dodatkowych dochodów z pozarolniczej działalności dla lokalnej ludności, ale także coraz mocniej będzie wpływać na rozwój gospodarczy terenów wiejskich, umożliwi tworzenie nowych miejsc pracy przy produkcji, przetwórstwie i dystrybucji

¹⁵Gąsiorowski M. (red.). (2005): O produktach tradycyjnych i regionalnych. Możliwości a polskie realia. Fundacja Fundusz Współpracy, Warszawa.

¹⁶Szymecka A. (2005): Włoski system ochrony produktów regionalnych i tradycyjnych. [w:] Gąsiorowski M. (red.): O produktach tradycyjnych i regionalnych. Możliwości a polskie realia. Fundacja Fundusz Współpracy. Warszawa, s. 131. „...ze sprzedaży 150 produktów regionalnych wynosiła około 8,5 mld euro. Podczas gdy konsumpcja produktów regionalnych i tradycyjnych wzrosła o 1,3 mln euro w ostatnich kilku latach, a wartość ich eksportu wynosiła około 1 mld euro”.

¹⁷Op.cit., s. 6.

produktów, przez co zapobiegnie wyludnieniu się tych terenów, a dzięki upowszechnianiu informacji dotyczących ww. artykułów pozwoli w atrakcyjny sposób wypromować również turystykę, w tym agroturystykę, w regionie. Jednak dotychczas można mówić w naszym kraju o początkowej fazie budowy rynku produktów tradycyjnych i regionalnych. Poza wieloma już do tej pory pozytywnymi działaniami wykonanymi od strony instytucjonalnej, administracyjnej czy prawnej jego funkcjonowania, istnieją jeszcze liczne bariery w dynamiczniejszym jego rozwoju (diagram 1). Są one zarówno o charakterze społecznym, jak i ekonomicznym (w skali makro i mikro). Niemniej warto wykorzystać szansę, jaka została stworzona polskim rolnikom, wytwórcom, producentom żywnościowych produktów tradycyjnych i regionalnych. Mamy okazję, aby wypromować na skalę nie tylko krajową, ale także i międzynarodową polskie produkty wysokojakościowe, naturalne, o wysokich walorach smakowych, zapachowych i innych sensorycznych, a do takich zalicza się żywnościowe produkty tradycyjne i regionalne.

Literatura

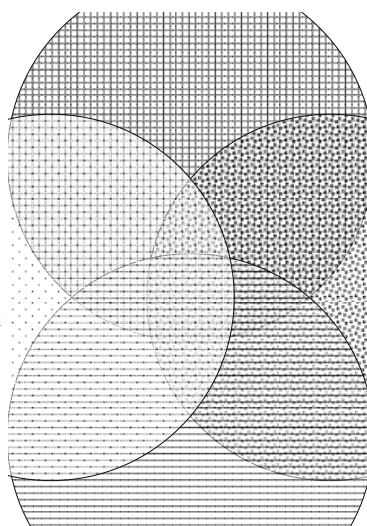
- CICHOSZ M. 2003: Lojalność klienta wobec firmy. *Marketing i Rynek*, Nr 8.
- DUCZKOWSKA-PIASECKA M. 2005: Tradycyjna żywność na obszarach wiejskich. Specyfika budowy rynku. [w:] Gąsiorowski M. (red.): O produktach tradycyjnych i regionalnych. Możliwości a polskie realia. Fundacja Fundusz Współpracy. Warszawa, s. 45.
- European Commission, DG-AGRI <http://europa.eu.int/comm/agriculture>
- FOLKESON C. 2005: Geographical Indications and Rural Development in the EU. <http://biblioteket.ehl.lu.se/olle/papers>
- GĄSIOROWSKI M. (red.). 2005: O produktach tradycyjnych i regionalnych. Możliwości a polskie realia. Fundacja Fundusz Współpracy. Warszawa.
- MAZUREK-ŁOPACIŃSKA K. (red.) 2005: Badania marketingowe. Teoria i praktyka. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa
- Project DOLPHINS 2001, Contract QLK5-2000-00593, Development of Origin Labelled Products: Humanity, Innovation and Sustainability. Giovanni Belletti, Andrea Marescotti, Silvia Scaramuzzi, OLP sector in Italy. Università di Firenze – Dipartimento di Scienze Economiche, Firenze, Italia,
- RZYTKI M. 2005: Sprzedać produkt tradycyjny. [w:] Gąsiorowski M. (red.). O produktach tradycyjnych i regionalnych. Możliwości a polskie realia. Fundacja Fundusz Współpracy. Warszawa, s. 335.
- SZYMECKA A. 2005: Włoski system ochrony produktów regionalnych i tradycyjnych. [w:] Gąsiorowski M. (red.). O produktach tradycyjnych i regionalnych. Możliwości a polskie realia. Fundacja Fundusz Współpracy. Warszawa, s. 131.

PRODUKT

- o minimum 25-letniej tradycji wytwarzania
- znany na rynku lokalnym, regionalnym
- niszowy
- skierowany do elitarnego, wysublimowanego odbiorcy
- brak substytutów
- o unikatowych walorach
- możliwość budowy jego marki
- pozwalający budować lojalność klientów
- w różnych fazach cyklu życia
- postrzegany jako „nowość” na rynku
- kultywowanie dziedzictwa narodowego

**WYTWÓRCA/
/PRODUCENT**

- działalność zazwyczaj rodzinna (gospodarstwo rolne, mikro lub mała firma)
- lokalizacja – częściej mała miejscowość lub wieś
- działalność na rynku konkurencyjnym, rzadziej jest monopolista
- rozbudowuje kanały dystrybucji
- potrzeba wsparcia finansowego ewoluującej aktywnie działalności
- próba kształtowania partnerskich więzi z innymi podmiotami
- poszukują własnej pozycji na rynku
- wzorowanie się na doświadczeniach i działaniach liderów w UE
- załączki systemu

KONSUMENT

- zmieniający się styl bycia i życia
- zmiany wzorca konsumpcji żywności
- poszukiwanie alternatywy dla produktów masowych
- kultywowanie tradycji, np. kulinarnej
- indywidualizacja kontra globalna unifikacja
- poszukiwanie m.in. naturalnej żywności, produktów tradycyjnych o specyficznych właściwościach
- lokalna społeczność (przywiązana do produktu), a także turyści, smakosze kuchni regionalnej
- oczekuje gwarancji wysokiej jakości i naturalności produktów
- o wyższych aniżeli przeciętne dochodach
- pozytywne emocje i konotacja produktów – deklaracje zakupowe w przyszłości

RYNEK

- budowa systemu certyfikacji żywności
- zapewnienie konsumentowi jakości powtarzalnego produktu
- nasycony pod względem artykułów rolno-spożywczych
- początkowy etap budowy
- popyt przewyższa podaż
- brak powiązań pionowych i poziomych pomiędzy poszczególnymi ogniwami łańcucha żywności tradycyjnej i regionalnej
- potrzeba ekspansywnego doradztwa i edukacji
- ograniczony obszar zasięgu wyrobu
- problemy z ciągłością produkcji, dostaw, dystrybucją produktów
- niewystarczająca liczba punktów sprzedaży
- mała i słabo zróżnicowana oferta asortymentowa w punkcie sprzedaży
- ograniczony dostęp do produktu, wyjątek stanowią kontakty z producentem podczas targów, wystaw, jarmarków itp.
- brak kompleksowości działań na rynku (np. sprzedaży)
- nieskoordynowane działania pojedynczych podmiotów/ wytwórców na rynku
- działania marketingowe producentów i wytwórców
- brak wystarczających środków na promocję i reklamę

Diagram 1

Wybrane podstawowe aspekty budowy rynku produktów tradycyjnych i regionalnych w Polsce

Źródło: Opracowanie własne.

European Union's Quality Policy on the Example of Traditional and Regional Products

Abstract

The article attempts to present situation and basic information about traditional and regional food market at the European Union, especially in Poland. It describes past and future potential threats resulting from the initial phase of creation of the food market alimentation niche.